

סדנא: פיגור קשה ועמוק / ד"ר דליה נסים

(סיכום: דן פולק)

איפה עומדים אנשים הסובלים מפיגור קשה ועמוק בעניין של מיניות? ברור לנו שהזכות קיימת, ולפיכך – השאלה העומדת מולנו היא: איך אנחנו מועילים להוצאה מהכוח אל הפועל של אותה הזכות.

אפיוני האוכלוסייה :

יכולת קוגניטיבית מאוד פגועה ומאוד מצומצמת – אין הבנה של תהליכים, אין לסמוך על למידה בכוחות עצמו, אי-אפשר לסמוך על "לימדנו אותו", "הראיתי לו" וכיו"ב; הסבילות לעמוד בלחצים, כושר ההתמודדות – בנוי ממשתנים רבים. ככל שיודעים ומבינים פחות, כושר ההתמודדות נמוך יותר, יש עלייה בעוצמת ובתכיפות סימפטומים של זעם ופגיעה בעצמי ובאחרים. כמו כן, רמות חרדה ותסכול גבוהות. עולם חברתי מצומצם מאוד. רמת מודעות נמוכה לקיומם או אי קיומם של אחרים בסביבתם, ודאי למשמעות שיש לאחרים על חייהם (ברגע נתון או בכלל). התפתחות לקויה, כמעט לא קיימת, של יכולת ללמוד מהאחר. היעדר או צמצום היכולת לגמישות מחשבתית. חוסר יכולת להשליך מחוויה אחת לאחרת, ללמוד מכך, לתכנן, "לעגל פינות". קיבעון מחשבתי. קשיים בהבנת הסביבה, סדר הדברים הצפויים (למשל בסדר היום העומד לפניו). אחד הגורמים העיקריים ל"וויתור" על שליטה, שמתסכל מאוד, עבור מי שבעיקר חווה היעדר שליטה במה שמתרחש בעולמו (אפילו על תפקודיו הגופניים הוא בקושי או בכלל לא שולט). צמצום השליטה בחיים עלול ליצור: 1. תלות מאוד גדולה באנשים שסביבי. 2. (מאוד לא שכיח אצל הסובלים מפיגור שכלי) להתנתק מהעולם, לפתח אפטיות, אדישות לכל מה שקורה (ומה שעושים לי). לעיתים רמות של דיכאון וחרדה, על-אף שבדרך-כלל קשה מאוד לראות עליהם (או שרואים אך קשה להבין, או לייחס את ההתנהגות לתחושה של דיכאון או חרדה).

כיוון שהם כל כך מטופלים גופנית על ידי הסביבה, הם מתקשים מאוד להבין את מושג הפרטיות. ועוד מקדים לכך, נעדרת או מצומצמת גם תחושת הנפרדות הגופנית. גבולות הגוף מטושטשים – איפה אני מתחיל, איפה נגמר, ומתחיל האחר (אדם או חפץ)? קשיים תקשורתיים – היעדר שפה או שפה מצומצמת מאוד. שימש בתרופות, שלרבות מהן יש גם תופעות לוואי כאלו ואחרות, שאינן בהכרח רצויות.

לצוות יש צורך "להנמיך" אותם עוד יותר מכפי שהם נמוכים מבחינה תפקודית למעשה (הוא לא באמת מבין את המשמעות שאני מחליפה לו, רואה לו, שעומד לו עכשיו), זאת, גם ובעיקר כדי להגן על הצוות עצמו (כ"א לעצמו) מפני הקושי שבסיטואציה.

מילות מפתח, בהתכוונות לפרקטיקה :

- מה – מה אני רוצה ללמד את התלמיד הזה, על-פי גילו, בתחום הרלוונטי לחייו, מתוך כל הידע המצוי בעולם תחת הכותרת: חינוך חברתי מיני.
- איך – איך אלמד אותו? איך יבצע התלמיד את מה שלמד? הכי פרקטי שיש, עבור התלמיד.
- מתי – מתי לעשות (טיפול במחזור, אוננות, וכיו"ב)? מתי להקנות, מתי במשך היום? באיזה גיל?
- איפה – איפה לעשות מה? איפה ללמד מה?
- למה – הסיבות הגורמות לצורך, לעוררות, לרצון המיני, לתופעות ההתבגרות וכיו"ב. שאלה שעל התשובות לה נאלץ לוותר במקרים רבים, בעת שאנו עוסקים בחינוך וטיפול באוכלוסייה שיש לה פיגור עמוק וקשה.

עבודה סדנאית – אורנה פדואל

- מעבירה **מראה** משני הכיוונים, מבקשת **להביט** ולהעביר – עבורנו זה עניין של יום בימו, אפילו מספר פעמים ביום, אך עבור תלמידים רבים – אין זה כך. עבורי, זו חלק מפעילות הבוקר, כמעט פעילות שגרתית עם התלמידים. להביט במראה זו עבודה על הדימוי העצמי, הזהות העצמית, הקבלה של – מי אני? איך אני נראה? איך והאם הבעות פניי משתנות? ואיך אני, עם כל המגבלות שלי וכל הכוחות שלי. שימו לב, הסתפרת, אתה מחייך? וכיו"ב. ילד "רגיל" בגיל שנה וחצי מזהה עצמו במראה, יודע ש "זה אני".
- **מוסיפה לו אביזרים (משקפיים, זקן מלאכותי, וכיו"ב) – להביט במראה שוב.** איך הזהות שלי משתנה על-פי מה שעל פניי?
- **נותנת לו לבחור בין אביזרים שונים, כתוספת לפניו.**
- בסופו של תהליך, על מנת לבחון האם באמת למד לזהות את עצמו בהביטו במראה – **נסה לזהות ולבחור את תמונתך מתוך תמונות של כל חברי הכיתה.**
- **שימוש במצלמה דיגיטאלית – מאוד מועיל.**
- **תכנת מחשב : תמונות BARD MAKER P.C.S. שימוש בתמונות כתקשורת חלופית.**

- שימוש ב"פלט קולי", הקלטת מסרים – "אני בן" "אני בת", ושימוש בהם על-פי צורך.
- שימוש בטייפ מנהלים, גם כדי שישמעו את קולם.
- שמוש בבובות ובאמצעי המחשה (כגון : מיטה, חדר) כדי להעביר מסרים בדבר כללי התנהגות – אסור ומותר, בהתאם למקום וזמן.

בקשה מערית : בואו ננסה ולא נחמיץ את ההתמודדויות עם הנושאים הקשים שאנו מתמודדים עמם יום יום, אוננות פומבית, התפשטויות, וכיו"ב.

דליה : זה קורה והרבה, או כי ניסינו ולא הצלחנו, או (במקרים רבים) כי לא ניסינו או התחלנו לנסות מאוחר מדי. כשזה קורה, עלינו חשוב: למה הוא מאונן ? למה כל בן-אדם מאונן ? על איזה צורך זה עונה, ואיך אנחנו יכולים לדאוג לסיפוק צרכיו המיניים (צרכיו הפרטיים), בטרם יבואו לידי ביטוי ספונטאני באופן מביך ובלתי ראוי? איך נספק את צרכיו הפיזיים, לאוו-דווקא המיניים, אלא הצורך במגע, בתנועה, וכיו"ב.

שאלה : האם להקצות בבי"ס מקום שבו מותר לאונן?

תשובה : במידת האפשר אנחנו לא ניכנס איתו/איתה לשירותים, ואז ושם יעשה מה שבא לו.

דיון (סוער במידה) סביב "פתרון השירותים" בבי"ס – כן או לא? מקום ציבורי או פרטי? הערכה כי הסובלים מפיגור שכלי קשה או עמוק אינם מסוגלים לשלוט בדחף, להתאפק, לדחות סיפוק (כמו שאינם מסוגלים, לעיתים, לשלוט בצרכים האחרים שלהם). בנוסף לכך, אין "סיכון" שילכו באופן עצמאי למקום אחר, בו יגיעו בכוחות עצמם לשירותים ציבוריים, כך שהסכנה שמא יפגשו בו מטרידים פוטנציאליים איננה בטווח האפשרויות.

טענה נגדית שרבים מהם (כנראה) מסוגלים להתאפק הרבה יותר מכפי שנדמה לנו שהם מסוגלים, והצורך הדחוף הוא לעבוד עם הוריהם (או המשפחה, או הנהלת המוסד בו גרים) על ההכרח ליצור ולאפשר מקום פרטי, בבית, לצרכים המיניים.